

15. HORTHY MIKLÓS A KIUGRÁSI KÍSÉRLETRŐL

[I.] ...Szeptember 22-én repülőgépen a szövetségeseeknek a Nápoly melletti Casertában lévő főhadiszállására küldtem Náday tábornokot és Howie angol alezredest. [...] Náday és Howie Casertában Maitland Wilson tábornok főparancsnokkal és Sir John Slessorral, a 8. hadsereg légi erő-parancsnokával beszélt, és azt a választ kapta, hogy Magyarországnak az oroszokhoz kell fordulnia, mert a nyugatiak kezét szerződés köti ebben a tekintetben. [...]

Szeptember végén Moszkvába küldtem Faragho Gábor altábornagyot, a magyar csendőrség főparancsnokát, aki ott korábban katonai attasénk volt és jól beszélt oroszul. [...]

Október 11-én előzetes egyezményt írtak alá Moszkvában, amely a fegyverszünet hatálybalépésének napját még további tárgyalásoktól tette függővé. Időközben azonban megzavarták terveinket. [...]

Faragho és társai útra kelése hamarosan tudomására jutott a németeknek. Hitler mindenáron meg akarta akadályozni a magyar fegyverszünetet, és [...] mindjárt katonai erőszak alkalmazására gondolt. [...]

[II.] ...A német biztonsági szolgálat közvetítők útján elhitette Miklós fiammal, hogy Tito titkos küldöttei keresik vele a találkozást. Első alkalommal kitért ez elől, mert az összejövetelre kijelölt ház előtt gyanús alakokat vett észre. Ezután október 15-ére tűzték ki a találkozást, és pedig Bornemisza Félix, a Magyar Dunai Szabadkikötő Társaság elnöke Eskü téri hivatalában. Abban a feltevésben, hogy Tito meghatalmazottairól van szó, akiktől esetleg fontos tájékoztatást kaphatunk, felhatalmaztam fiamat a megbeszélésre. [...] Alig foglalt helyet Bornemisza irodájában, a szomszéd szobából tizenöt fegyveres Gestapo-pribék rontott rá, véresre verte, majd amikor a fiam ájultságot színlelt, szőnyegbe csavarták, és levonszolták a ház előtt készen álló tehergépkocsihoz. A ház kapuja és a tehergépkocsi közt segítségért kiáltott: erre lövöldözés támadt, melyben egy magyar és egy német halálát lelte, egy magyar pedig megsebesült. Kétségtelen, hogy fiam elrablását régóta és alaposan készítették elő: túsza volt szükségük, hogy engem zsarolhassanak.

[III.] A történekekről szóló jelentés közvetlenül a 10 órára kitűzött koronatanács megkezdése előtt érkezett hozzám. Emiatt az ülést csak háromnegyed óra késéssel kezdhettük meg. [...] Megnyitóul a következőket mondtam:

„A kormány tagjait a magyar történelem legsúlyosabb órájában kérttem magamhoz. Helyzetünk a lehető legváltságosabb. Immár nem kétséges, hogy Németország közel áll az összeomláshoz, és ha ez bekövetkezik, a szövetségesek egyedül minket fognak már csak Németország oldalán találni. Ebben az esetben megtörténhetik, hogy Magyarország állami létét is elveszti. Ezért elkerülhetetlen, hogy az ellenségtől fegyverszünetet kérjek. Úgy értesültem, hogy elfogadható feltételekre számíthatunk. Bizonyos, hogy fegyverszünet kötése esetén a németek viselkedése velünk szemben kíméletlenül erőszakos lesz. So-

kat kell majd elszenvednünk, és az is meglehet, hogy csapatainkat szétverik. Viszont a kilátástalan harc folytatásával kockára vetjük, sőt a biztos pusztulásnak szolgáltatjuk ki fajtánk és országunk létét. Harmadik lehetőség nincs. Döntünk kell.”

Ezután a vezérkar főnöke ismertette a katonai helyzetet. Tolbuhin tábornagy csapatai Belgrád déli szélén állanak. Szeged és Csongrád között a tiszai átkelésért folyik a harc. Debrecenről délre heves páncéloscsata dúl. Vörös vezérkari főnök kijelentette, hogy az oroszok két nap alatt elérhetik Budapestet. [...]

[IV.] Az ülés közben jelentették Veesenmayer érkezését. A koronatanács ülését felfüggesztettem, és Lakatos miniszterelnök meg Henney külügyminiszter jelenlétében fogadtam a „birodalmi meghatalmazottat”. Felháborodottan tiltakoztam fiam letartóztatása ellen, és amikor Veesenmayer tagadásba vette, hogy erről tudomása lenne, a tehergépkocsi mellett talált német töltényhüvelyt odavettem lába elé. Veesenmayer erre ellentámadásba ment át, és azt állította, hogy fiamat a németek jogosan tartóztatták le, mert – mint mondotta – „az ellenséggel konspirált”. Később tudtam csak meg, hogy fiamat a németek nyomban a repülőtérré szállították, készen álló repülőgépen Bécsbe vitték, és onnan a hírhedt mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták.

Közöltem Veesenmayerrel, hogy a fegyverszünet mellett a döntés megtörtént. Elsápadt. Majd a Horthy név „mítoszára” hivatkozva akart rám hatni, és arra kért, hogy a döntést legalábbis addig hagyjam függőben, míg meghallgattam Rahn nagykövetet, aki most érkezett meg Budapestre, és számomra különleges üzenetet hozott Hitlertől. [...]

13 órakor megérkezett Rahn nagykövet. Hosszabb fejtegetése során ő is megkísérelte, hogy elhatározásomat megingassa. Tudomására adtam, hogy Magyarország készségét a fegyverszünet megkötésére a magyar rádió máris közhírré tette. Tény, hogy Veesenmayer távozása után az én kiáltványom szövegét nyomban eljuttatták a rádió épületébe, s annak felolvasása 13 óra tájban valóban meg is történt. [...]

[V.] A nyilaskeresztesek rádiókiáltványomat jeladásnak tekintették arra, hogy elérkezett számukra az a régen várt pillanat, amikor a hatalmat magukhoz ragadhatják. A rádió épülete a legelsőik között volt, melyet német segítséggel megszállottak. A nyilaskeresztesek ellenparancsot fogalmaztak, melyet a rádió Vörös vezérkari főnök nevében tett közzé. A szándékolt célt ezzel elérték. Az én katonai parancsaim még nem jutottak el csapatainkhoz, úgyhogy általános zavar keletkezett. [...]

[VI.] Közvetlenül reggel 6 óra előtt megjelent Veesenmayer, és megkért, menjek át a Hatvany-palotába. Ezzel, amint mondotta, „meg akar kímélni a várpalota megszállásának kellemetlen látványától”. Így történt meg – udvarias formába burkoltan – az én fogságba helyezésem. Én legalább ezt az eljárást így fogtam fel. Amikor átértünk az SS székházába, mert ez volt akkor a

Hatvany-palota, Veessenmayer kijelentette: „Itt Főméltóságod a Führer védelme alatt áll”. [...]

Az SS székházában két szobát bocsátottak rendelkezésemre. A folyosókon számos ór állott. Sőt a szobámban is volt egy SS-katona, és midőn fejfájás ellen orvosság bevételére tettem előkészületet, azt a vizespohárral együtt kiragadta a kezemből. Azt hitte bizonyára, hogy öngyilkossági szándékom van.

Lakatos miniszterelnök, Vattay altábornagy és Tost alezredes voltak velem. Bizonyos idő múlva egy német tiszt jött be, és jelentette, hogy a „miniszterelnök” kér kihallgatást. Nagy csodálkozásomra a másik szobában Szálasi Ferenc állt előttem. Hitleri köszöntéssel tisztelgett, és megkért, hogy nevezsem ki miniszterelnökké! Hogy valaki saját kinevezését kérje, még nem fordult elő életemben. Azt ajánlottam neki, neveztesse ki magát a németek által, ha ugyan ez már amúgy is meg nem történt. Aztán hozzáfűztem: „Én itt fogoly vagyok, tehát semmiféle hivatalos működést nem fejthetek ki. Különben is ön volna az utolsó, akinek kinevezésére hajlandó lennék!” Ez a kijelentésem sem gátolta meg a nyilaskeresztesek „führerjét”, hogy szemérmetlen kívánságával délután ismét előálljon; ekkor természetesen ugyanazt a választ kapta. [...]

[VII.] A várpalotából távoztamkor semmit sem hoztam magammal, s így szükségesnek láttam, hogy a legszükségesebbek összecsomagolása végett vizsztatérjek oda. 16 óra körül megjelent nálam Feine követségi tanácsos, és a várpalotába kísért. Elkészültem rá, hogy végrehajtott „házkutatás” nyomai várnak, de amit láttam, minden elképzelésemet felülmúlt. A selyemdamaszt bútorokon Skorzeny⁷ legényei nyújtózkodtak. Minden szekrényt és fiókot feltörték. Pusztító szabad rablás képe tárult elém. Feleségem ékszereitől kezdve a cselédség megtakarított pénzéig minden elemelhető elvittek, aminek csak értéket tulajdonítottak. A visszataszító látvány színterén még komikusan ható jelenség is akadt: amint beléptem a fürdőszobámba, hogy mosdószereimet magamhoz vegyem, saját fürdőköpenyembe öltözött katona jött velem szembe...

[...] Még a fürdőszobában tartózkodtam, ahová három géppisztolyos ór kísért, midőn váratlanul betoppant Lakatos miniszterelnök, aki Veessenmayerrel együtt érkezett a várpalotába. Lakatos papírlapot nyújtott át, amely német nyelven lemondó nyilatkozatomat és Szálasi miniszterelnöki kinevezését tartalmazta.

Átfutottam a géppel írott lapot, amelyen a német szöveg alatt – ugyancsak gépelve – ez volt olvasható: „gen. Horthy”, vagyis „Horthy s. k.”. Visszaadtam és megkérdeztem: „Mit jelentsen ez? Írjam ezt alá?” Lakatos igenlően válaszolt, mire csodálkozva emlékeztettem, hogy Szálasi a nap folyamán már kétszer is kérte kinevezését, és hogy ő tanúja volt annak, hogy én mindkét esetben elutasítottam kérését.

⁷ Skorzeny, Ottó: SS-ejtőernyős alezredes. 1943-ban ő szabadította ki rohamosztagával a Gran Sassóról Mussolinét. 1944 októberében Magyarországra rendelték, ahol megszervezte ifj. Horthy Miklós elrablását, és ő tervezte meg, majd hajtotta végre a budai vár elfoglalását (Panzerfaust-akció), 1944. október 16-án.

A dolgot ezzel befejezettnek tekintetem, és folytattam a csomagolást. Lakatos azonban tétovázva, továbbra is ott maradt. Észrevettem határozatlanságát, mintha nem értené magatartásomat, megkérdeztem tehát, mi oka van arra, hogy aláírásomat kérje. Hiszen neki mint miniszterelnöknek éppen az elutasításra kellene tanácsot adnia. Ekkor olyan célzást tett, melyből megértettem, hogy Miklós fiam életéről van szó. [...]

Forrás: Horthy Miklós: Emlékirataim. Budapest, 1990. 298–314.

1. Milyen helyszíneken játszódnak az emlékirat által bemutatott események? Adj címet az általunk sorszámmal I–VII. jelzett „epizódoknak”!
2. A forrás alapján vitassátok meg, politikai és katonai szempontból Horthyék számára kedvező vagy kedvezőtlen körülmények között történt kísérlet a németekkel való szakításra!
3. Milyen módszereket alkalmaztak a németek a kiugrási kísérlet megakadályozására?
4. Milyen megpróbáltatások, kudarcok érték a kiugrási kísérlet napján Horthyt, a politikust és Horthyt, az embert? Elkönnyvelhetett-e valamit sikerként ezen a napon?
5. Írd le, milyen magatartást tanúsított Horthy Lakatos Gézával, Vesenmayerrel és Rahnnal, a német katonákkal és Szálasival szemben! Ír-e visszaemlékezésében saját rossz döntéseiről, hibáiról?
6. Vizsgáljátok meg, hogy más kortársak visszaemlékezéseikben hogyan írtak a kiugrási kísérletről! Hasonlítsátok össze a különféle véleményeket, és vitassátok meg a különbségek okait!
7. Horthy szerint a magyar honvédcsoportok a nyilasok ellen-rádióparancsa miatt nem engedelmessé váltak neki. Nézzetek utána, hogy mi a véleménye erről Nagybacsoni Nagy Vilmosnak!

16. SZÁLASI ÁTVESZI A HATALMAT – NYILASURALOM MAGYARORSZÁGON

A) HATALOMÁTVÉTEL A SAJTÓBAN ÉS A TÖRVÉNYHOZÁSBAN

SZÁLASI FERENC KORMÁNYZÓI JOGKÖRREL ÁTVETTE
AZ ÁLLAMÜGYEK VEZETÉSÉT

Kormánytanácsot alakított, melynek tagjai Beregfy Károly vezérezredes, Rajniss Ferenc és Csia Sándor.

A kormány első számú kiáltványa a nemzethez

Nemzetünk elhatározta erőinek totális mozgósítását, a régi rendszer gyökeres felszámolását, és a magyar nemzeti szocializmus politikai, gazdasági, és társadalmi rend beállítását.

A kitűzött célok elérése és a szükséges intézkedések megtétele érdekében a parancsoló szükség folytán és a felelősség teljes tudatában a hatalmat

SZÁLASI FERENC

és az általa vezetett Nyilaskeresztes Párt és a Hungarista Mozgalom vette át.

E nagy jelentőségű döntést megelőző időkből olyan vezetés állt az ország élén, amely képtelen volt nemzetünket a győzelem felé vezetni, az államvezetést klikkérdekeinek érvényesítésére használta fel, a dolgozó népet elnyomta, és méltatlan sorba süllyesztette, a szocializmus megvalósítását mesterségesen